

JOGG in Weststellingwerf

Waar staan we na drie jaar JOGG-aanpak en waar willen we heen?

*Tussenevaluatie Jongeren Op Gezond Gewicht in Weststellingwerf
November 2018*

Samenvatting

De gemeente Weststellingwerf sloot in 2015 een samenwerkingsovereenkomst af met Stichting Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG-NL) en verbond zich voor drie jaar aan de JOGG-aanpak. We staan op het punt om de samenwerking met JOGG-NL voor drie jaar te verlengen. Een goed moment om te kijken wat we de afgelopen periode hebben gedaan en bereikt. Tussen juni en oktober 2018 vond daarom een tussenevaluatie van de lokale JOGG-aanpak plaats. De uitkomsten gebruiken we om de aanpak de komende jaren te verbeteren.

Resultaten laten zien dat er in Weststellingwerf een stijgende aandacht is voor gezonde voeding en voldoende bewegen. Veel scholen en kinderopvangorganisaties besteden aandacht aan gezonde voeding of bewegen. Ook kiezen organisatoren van evenementen steeds vaker om gezondere keuzes zoals water en fruit aan te bieden. En dit werpt zijn vruchten af. Zo dronk in 2015 nog maar 33% van de kinderen in Weststellingwerf minimaal 2 glazen water per dag, nu is dat 50%. De fysieke metingen van de GGD/Jeugdgezondheidszorg geven inzicht in de percentages overgewicht van kinderen. Het is echter nog te vroeg om grote effecten op overgewicht te verwachten. De wetenschap leert ons dat veranderingen in leefstijl en overgewicht niet van de een op de andere dag tot stand komen. Er is veel inspanning nodig van veel verschillende partijen voor langere tijd. In Weststellingwerf zijn we drie jaar bezig. Landelijk zien we inmiddels in 16 JOGG-gemeenten een daling in overgewicht onder kinderen. Deze gemeenten werken al langer met de JOGG-aanpak.

De komende jaren gaat JOGG-Weststellingwerf verder met het inrichten van een gezonde omgeving. Het makkelijk en leuk maken van water drinken en bewegen blijven we stimuleren. Ook gaan we extra aandacht vragen voor het thema groente eten.

Inhoud

Samenvatting.....	1
1. Inleiding	3
2. Startfoto en doelstellingen	4
3. Hoe meten we of de lokale JOGG-aanpak werkt?	5
4. Input: wat hebben we gedaan?	6
5. Output: deelname en bereik	11
6. Outcome: effecten	13
7. Vervolg en aanbevelingen voor 2019-2021	15
Bijlage 1. Theoretische achtergrond: het JOGG-model	18
Bijlage 2. Wegwijs in de JOGG-aanpak	19
Bijlage 3. Organisatiestructuur	20
Bijlage 4. Deelname Gezonde School en Kinderopvang	21
Bijlage 5. Samenwerking met buurtbewoners	22

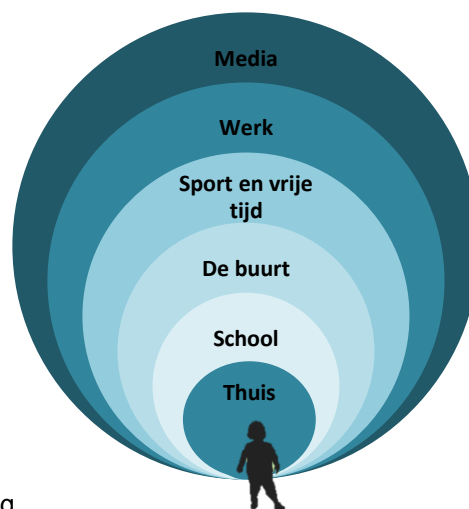
1. Inleiding

1.1. Waarom zijn we JOGG-gemeente geworden?

Eén op de zeven kinderen in Nederland is te zwaar. In Weststellingwerf was in 2015 één op de zes kinderen te zwaar. Dit blijkt uit het jaarlijkse gezondheidsonderzoek van GGD Fryslân onder alle kinderen uit groep 7 in Weststellingwerf.

Kinderen met overgewicht zitten vaak niet lekker in hun vel. Ze zijn minder fit dan hun leeftijdsgenoten, worden vaker gepest en krijgen later vaak te maken met fysieke problemen. Maar wat kunnen die kinderen daar aan doen? Helemaal niets. Daarom focust Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG) zich niet op het kind zelf, maar op de omgeving van het kind (Figuur 1). JOGG verbindt alle partijen die de omgeving van kinderen beïnvloeden. Samen maken zij gezond leven gemakkelijk en aantrekkelijk voor kinderen en hun ouders. Ook bundelen zij hun krachten om activiteiten voor langere tijd uit te voeren.

In oktober 2015 ondertekende het college van burgemeester en wethouders van Weststellingwerf een overeenkomst met Stichting Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG-NL) en verbond zich daarmee voor drie jaar aan de JOGG-aanpak.

Figuur 1 De JOGG-aanpak richt zich op de omgeving van het kind (0-18 jaar).

1.2. Hoe werkt de JOGG-aanpak?

Achter de JOGG-aanpak schuilt een wetenschappelijk onderbouwde methode. Deze methode ziet u in het JOGG-model (Bijlage 1). Dit model laat schematisch zien welke logische stappen worden gezet om een gezonde omgeving en uiteindelijk meer kinderen op gezond gewicht te krijgen.

Naast een lokale organisatiestructuur (mankracht, middelen) zijn er vijf randvoorwaarden voor het creëren/krijgen van een gezonde omgeving. Dit noemen we de pijlers van de JOGG-aanpak. De vijf pijlers zijn:

1. Politiek bestuurlijk draagvlak
2. Publiek-private samenwerking
3. Sociale marketing
4. Verbinden preventie en zorg
5. Monitoring en evaluatie

Een beschrijving van de JOGG-aanpak en de vijf pijlers is opgenomen in bijlage 2.

1.3. Doel van deze tussenevaluatie

We zijn alweer drie jaar JOGG-gemeente en staan op het punt om de overeenkomst met Stichting Jongeren Op Gezond Gewicht met drie jaar te verlengen. Een goed moment om terug te kijken naar wat er is gedaan en bereikt. Afgelopen drie jaar zijn gegevens op proces en effectniveau verzameld en tussen juni en oktober 2018 voeren wij een (tussen)evaluatie uit. In dit document leest u de resultaten van deze tussenevaluatie. De uitkomsten gebruiken we om de lokale JOGG-aanpak de komende jaren te verbeteren maar ook om betrokkenheid van stakeholders te verhogen. Ook leggen we hiermee verantwoording af aan bestuurders en financiers. Punten uit deze tussenevaluatie verwerken we in het JOGG plan van aanpak 2019-2021. In het volgende hoofdstuk leest u de lokale doelstellingen van JOGG-Weststellingwerf.

2. Startfoto en doelstellingen

Voordat we de resultaten van drie jaar JOGG-aanpak laten zien, is het belangrijk om te weten waar we als gemeente stonden vóór de start van de JOGG-aanpak. In 2015 heeft GGD Fryslân daarom een startfoto gemaakt van beschikbare cijfers uit gezondheidsmonitors. Dit is de nulmeting van JOGG-Weststellingwerf. De nulmeting geeft de cijfers van meerdere indicatoren voor (on)gezond gedrag en overgewicht weer voor kinderen van 4 tot 12 jaar en 12 tot 18 jaar (Tabel 1). Indicatoren 3, 4 en 5 zijn in 2012 niet gemeten onder kinderen 12 tot 18 jaar.

Tabel 1 Nulmeting van JOGG-Weststellingwerf

Indicator	Leeftijd	Percentage	Tijdstip meting
1. Overgewicht	3,9 jaar	5%	2015
	Groep 2	10%	
	Groep 7	15%	
	Klas 1 vmbo	17%	
2. Beweegt dagelijks 60 minuten	4-12 jaar	44%	2015
	12-18 jaar	13%	2012
3. Gaat met actief transport naar school	4-12 jaar	63%	2015
4. Drinkt dagelijks ten minste twee glazen water	4-12 jaar	33%	2015
5. Drinkt dagelijks 2 glazen of meer suikerhoudende drank	4-12 jaar	74%	2015
6. Eet elke dag fruit	4-12 jaar	59%	2015
	12-18 jaar	28%	2012
7. Eet elke dag groente	4-12 jaar	40%	2015
	12-18 jaar	31%	2012

2.1. Doelstellingen van JOGG-Weststellingwerf

De eerste drie jaar heeft JOGG-Weststellingwerf de focus voor inspanningen gelegd op kinderen tot 12 jaar in Wolvega. In potentie bereiken we hiermee 1605 kinderen (Tabel 2). Met deze focus zetten we in de eerste drie jaar een sterke basis voor de JOGG-aanpak neer. Aan de hand van cijfers uit de nulmeting en het JOGG-model (Tabel 1; bijlage 1) zijn zeven lange en middellange termijn doelstellingen voor deze doelgroep geformuleerd. Deze staan beschreven in het monitoring- en evaluatieplan JOGG-Weststellingwerf 2015-2018.

Tabel 2 Aantal kinderen 0 tot 18 jaar in Weststellingwerf (per 1 januari 2018)

Leeftijd	Hele gemeente	Wolvega
0 tot 4 jaar	950	505
4 tot 12 jaar	2137	1100
12 tot 18 jaar	1841	883
Totaal	4928	2488

Lange termijn: gezond gewicht (>2020)

1. Daling van het percentage kinderen met overgewicht in de vier leeftijden in 2020 (Tabel 1).

Middellange termijn: eet- en beweeggedrag (>2018)

2. Stijging van het percentage kinderen 4-12 jaar dat dagelijks 60 minuten beweegt.
3. Stijging van het percentage kinderen 4-12 jaar dat elke dag met actief transport (lopen, fietsen) naar school gaat.
4. Stijging van het percentage kinderen 4-12 jaar dat elke dag ten minste twee glazen water drinkt.
5. Daling van het percentage kinderen 4-12 jaar dat elke dag 2 glazen of meer suikerhoudende drank drinkt.
6. Stijging van het percentage kinderen 4-12 jaar dat elke dag fruit eet.
7. Stijging van het percentage kinderen 4-12 jaar dat elke dag groente eet.

Korte termijn (>2016)

Veranderingen in de omgeving (beschikbaarheid van water op scholen, sportverenigingen enzovoort).

2.2. Welke resultaten verwachten we na drie jaar JOGG-aanpak?

Na drie jaar JOGG-aanpak verwachten we met name resultaten op korte termijn te zien. Voor effecten op middellange en lange termijn is langere inzet nodig. In het volgende hoofdstuk leest u hoe we de lokale JOGG-aanpak monitoren en evalueren.

3. Hoe meten we of de lokale JOGG-aanpak werkt?

De JOGG-aanpak is een aanpak op maat. Iedere gemeente en omgeving is immers anders. Juist daarom is het essentieel om te monitoren en evalueren. Hierdoor is het mogelijk om continue bij te sturen en zo focus aan te brengen in de aanpak. We monitoren en evalueren de voortgang van de JOGG-aanpak in Weststellingwerf met verschillende instrumenten. Deze instrumenten leveren ons zowel kwalitatieve gegevens als kwantitatieve gegevens. Op deze manier belichten we de JOGG-aanpak vanuit verschillende invalshoeken en krijgen we een goed beeld van de voortgang op zowel proces als effectniveau. De volgende instrumenten gebruiken we voor deze tussenevaluatie:

3.1. Voor het meten van het proces

- JOGG-voortgangstool. Deze procestool geeft inzicht in de voortgang op de vijf JOGG-pijlers, de lokale organisatie en de communicatie. De beleidsmedewerker en JOGG-regisseur vullen deze tool elk half jaar in. Dit wordt besproken met JOGG-NL.
- JOGG-activiteiten monitor. De JOGG-regisseur houdt in deze registratietool alle activiteiten bij die in het kader van JOGG uitgevoerd worden.
- Notulen van overleggen met de JOGG werkgroepen en de JOGG stuurgroep.

3.2. Voor het meten van eet- en beweeggedrag

Het is de wettelijke taak van GGD Fryslân om gezondheidsonderzoeken uit te voeren onder de inwoners van Friesland. GGD Fryslân publiceert de resultaten van deze onderzoeken op hun website¹. Op dezelfde website vindt u ook meer informatie over de uitvoering van het gezondheidsonderzoek. De volgende gezondheidsonderzoeken gebruikt JOGG-Weststellingwerf om veranderingen in eet- en beweeggedrag te monitoren:

- Kindmonitor 0-4 jaar: 0-meting in 2018 en 1-meting in 2022.
- Kindmonitor 4-12 jaar: 0-meting in 2015, 1-meting in 2018 en 2-meting in 2022.
- GO Jeugd 12-18 jaar: 0-meting in 2012, 1-meting in 2016 2-meting in 2029.

3.3. Voor het meten van overgewicht

Voor het meten en monitoren van overgewicht gebruiken we informatie uit het preventief gezondheidsonderzoek van de jeugdgezondheidszorg. Het preventief gezondheidsonderzoek wordt ieder jaar uitgevoerd onder 4 jarigen op het consultatiebureau, alle kinderen in groep 2 en groep 7 (basisschool) en klas 1vmbo (middelbare school). Meer informatie over het preventief gezondheidsonderzoek leest u op de website² van GGD Fryslân.

3.4. Voor de evaluatie

Tussen juni 2018 en oktober 2018 hebben we de JOGG-aanpak geëvalueerd. Hiervoor zijn de volgende methoden gebruikt:

- Vragenlijsten. Er zijn 26 digitale vragenlijsten verstuurd naar betrokken professionals uit de stuurgroep en werkgroepen. In totaal zijn 20 vragenlijsten ingevuld, een respons van 77%. De vragenlijsten zijn opgesteld met ondersteuning van het Mulier instituut.
- Evaluatiegesprekken. Binnen de werkgroep preventie heeft een uitgebreide evaluatie plaatsgevonden. Daarnaast heeft de JOGG-regisseur evaluatiegesprekken gevoerd met drie betrokken partijen uit het werkveld: de buurtsportcoaches, de jongerenwerkers van Timpaan Welzijn en huisartsenvereniging Langs de Linde. Er zal ook een evaluatiegesprek met de JOGG stuurgroep plaatsvinden op 20 november 2018.
- Interviews. De JOGG-regisseur heeft 1-op-1 interviews gevoerd met vijf beleidsmedewerkers van het sociaal domein van de gemeente Weststellingwerf.

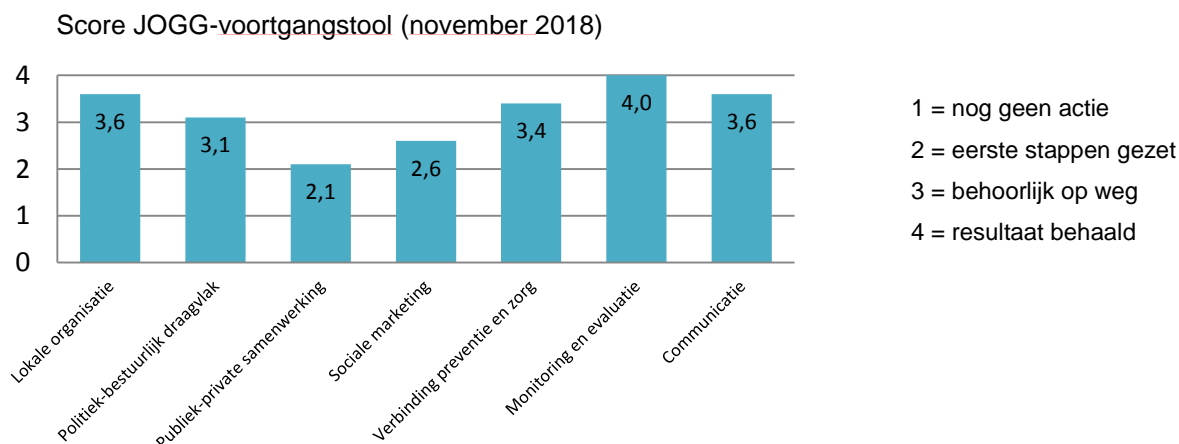
In het volgende hoofdstuk leest u wat we de afgelopen drie jaar hebben gedaan om de lokale doelstellingen te bereiken.

¹ <https://www.ggdfryslan.nl/professionals/cijfers-en-onderzoek/kindmonitor-0-12-jaar/>

² <https://www.ggdfryslan.nl/professionals/scholen/gezondheidsonderzoeken/>

4. Input: wat hebben we gedaan?

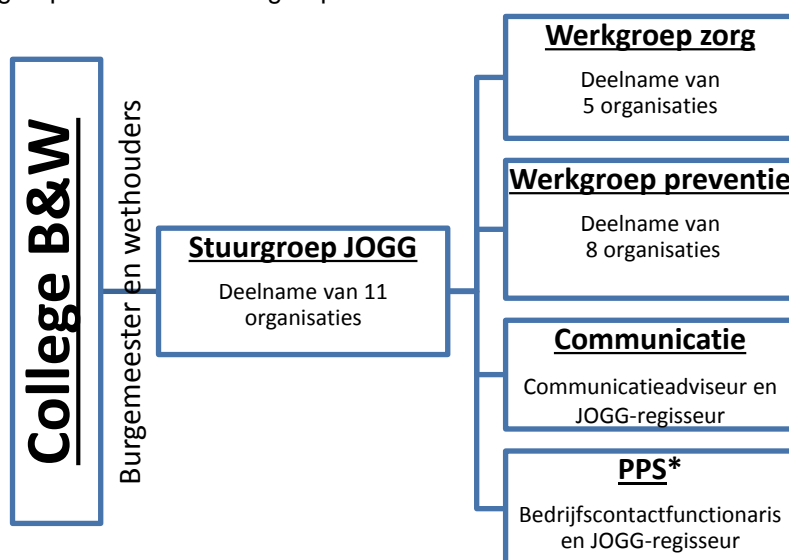
Afgelopen drie jaar hebben we met JOGG-Weststellingwerf gewerkt aan de randvoorwaarden (pijlers) voor het creëren van een gezonde omgeving voor kinderen. De randvoorwaarden zijn: lokale organisatie, de vijf JOGG-pijlers en communicatie. In Figuur 2 ziet u de scores uit de JOGG-voortgangstool. De scores laten zien dat we op alle randvoorwaarden stappen hebben gezet. Voor vijf van de zeven randvoorwaarden zijn we behoorlijk op weg (score hoger dan 3). In de volgende paragrafen leest u meer in detail wat we voor elke randvoorwaarde hebben gedaan. Elke paragraaf wordt afgesloten met een aanbeveling voor de volgende JOGG periode.

Figuur 2: Resultaten JOGG-voortgangstool

4.1. Lokale organisatie

Gemeente Weststellingwerf verbond zich aan de JOGG-aanpak door een JOGG-regisseur voor 16 uur per week aan te stellen. De regisseur startte op 1 oktober 2015. Daarnaast is er een JOGG-beleidsmedewerker voor minimaal 4 uur per week. Zij vormen de basis van het lokale JOGG-netwerk, dat wordt verbreed als meer lokale partijen zich aansluiten. De organisatiestructuur van JOGG-Weststellingwerf ziet u in Figuur 3. In bijlage 3 leest u welke organisaties deelnemen aan de stuurgroep en de twee werkgroepen.

Figuur 3 Organisatiestructuur JOGG-Weststellingwerf (*PPS: Publiek-Private Samenwerking)

Waardering lokale organisatie

Uit vragenlijsten en evaluatiegesprekken onder leden van de JOGG-werkgroepen Preventie en Zorg blijkt dat de samenwerking binnen het netwerk als goed wordt ervaren. Ze geven aan dat het netwerk elkaar steeds beter weet te vinden, ook los van JOGG. Structurele overleggen helpen hierbij. De werkgroep is tevreden over de samenstelling van deelnemers.

Ook deelnemers aan de JOGG-stuurgroep zijn tevreden over het functioneren van de stuurgroep. Ze geven aan dat de frequentie (2 a 3 keer per jaar) voldoende is om sturing te kunnen geven aan de JOGG-aanpak. Bijna alle deelnemers (80%) voelen zich betrokken bij de aanpak. Met uitzondering van de huisartsenvereniging geven alle deelnemers aan een meerwaarde voor deelname aan de stuurgroep te zien.

Financiën

In Tabel 3 leest u de begroting en de daadwerkelijke uitgaven van drie jaar JOGG-aanpak. De projectbegroting voor de gehele JOGG-periode bedroeg €156.150,00. Daadwerkelijke uitgaven voor personele inzet en de bijdrage aan Stichting Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG-NL) zijn lager uitgevallen dan begroot. De lagere kosten voor personele inzet en de bijdrage aan JOGG-NL zijn binnen de begroting ingezet ten behoeve van activiteitengelden.

Kosten voor de JOGG-aanpak zijn gedekt vanuit de Gezond in de Stad (GIDS) gelden en het lokaal gezondheidsbeleid. Conform raadsbesluit wordt de JOGG-aanpak gecontinueerd voor deze bestuursperiode (2018-2021).

Tabel 3 Begroting en uitgaven drie jaar JOGG-Weststellingwerf (oktober 2015-oktober 2018)

	Begroting 2015-2018	Daadwerkelijke uitgaven 2015-2018
Personeel	€96.000,00	€84.880,00
Bijdrage JOGG-NL	€18.150,00	€15.000,00
Activiteiten	€36.000,00	€52.649,00
Totaal	€156.150,00	€152.529,00

Aanbeveling

- Huidige organisatiestructuur voortzetten.

4.2. Pijler: Politiek bestuurlijk draagvlak

Deze pijler houdt in dat er breed gedragen steun is voor de JOGG-aanpak onder politici en bestuurders. Daarnaast werken we binnen de gemeente integraal wordt gewerkt aan het creëren van een gezondere omgeving en daarmee de aanpak van overgewicht.

Draagvlak gemeenteraad en college B&W

Binnen het huidige college is er draagvlak voor de JOGG-aanpak. Dit blijkt uit de ambities van het collegeprogramma 2018-2022 (opgave 19: uitvoering lokaal gezondheidsbeleid). Daarnaast zijn wethouders of burgemeester de afgelopen drie jaar meer dan twaalf keer aanwezig geweest bij een activiteit van JOGG. Tot slot is de aanpak van overgewicht onder kinderen een belangrijk onderdeel van de Nota Lokaal Gezondheidsbeleid 2018-2021.

Samenwerking tussen verschillende beleidsterreinen

Uit interviews onder beleidsmedewerkers van het Sociaal domein Weststellingwerf komt naar voren dat de samenwerking als goed en prettig wordt ervaren. "De lijntjes zijn kort en we weten elkaar te vinden", aldus een beleidsmedewerker. Er liggen wensen en ambities voor de toekomst met betrekking tot het gezond opgroeien van kinderen. Genoemd zijn onder andere: meer preventief werken, ketensamenwerking jeugd en een gezamenlijke visie waarin verschillende beleidsterreinen zijn weggezet.

Ook met afdeling Ruimte is de afgelopen periode samengewerkt. Met name op het gebied van (eetbaar)groen en verkeersveiligheid. Daarnaast is binnen het ontwerp van de Omgevingsvisie gezondheid opgenomen. De Omgevingsvisie kan met recht een belangrijke stap in verbetering van de integraliteit van ons gezondheidsbeleid worden genoemd. Onze omgevingsvisie gaat uit van een fysieke leefomgeving die uitnodigt tot gezond gedrag. Evaluatie met medewerkers van afdeling Ruimte (Ruimtelijke Ontwikkeling en Beheer & Realisatie) zal nog plaatsvinden.

Tot slot hebben we samengewerkt met afdeling HRM rondom het thema de Gezonde Werkvloer. Via het HRM beleidsplan 'Vitale gemeente 2016-2020' neemt de gemeente maatregelen (gratis fruit, watertappunt) gericht op het vergroten van bewustzijn en vitaliteit van de eigen werknemers.

Aanbevelingen

- Ondertekenen van een nieuwe samenwerkingsovereenkomst met Stichting Jongeren Op Gezond Gewicht (2019-2021) door de portefeuillehouder gezondheid.
- Uitvoeren van evaluatiegesprekken met (beleids)medewerkers afdeling Ruimte van de gemeente Weststellingwerf.

4.3. Pijler: Publiek-private samenwerking

Deze pijler houdt in dat lokale bedrijven en maatschappelijk organisaties (langdurig) samenwerken aan de uitvoering van JOGG-thema's.

Visie

In de afgelopen JOGG-periode heeft de gemeente Weststellingwerf een visie op publiek-private samenwerking (PPS) opgesteld. In deze visie staat vast hoe de gemeente aankijkt tegen samenwerking met publieke en private partijen rondom JOGG-thema's. In Weststellingwerf willen we de samenwerking laagdrempelig houden. Elke vorm van samenwerking juichen wij doen. Daarnaast streven wij ook naar samenwerking met minimaal twee lokale bedrijven die het niveau van sponsoring voorbij gaat (van light-partnership naar semi- of full-partnership). Met als doel dat deze partijen zich voor langere tijd verbinden aan de JOGG-aanpak en binnen de eigen organisatie bijdragen aan de doelen van JOGG.

Werving

Aan de hand van een stappenplan (wervingsstrategie) hebben we potentiële samenwerkingspartners in kaart gebracht. Rabobank Zuidoost-Friesland en Albert Heijn Bijsterbosch hebben wij benaderd om mogelijkheden voor samenwerking te bespreken. Beide bedrijven zijn afgelopen periode betrokken geweest bij een aantal activiteiten rondom JOGG-thema's. Er lijkt echter nog steeds sprake van light-partnership waarbij concrete producten worden geleverd aan incidentele JOGG-activiteiten.

Aanbevelingen

- Huidige visie PPS en wervingsstrategie een update geven. Hierbij de ambities uit het collegeprogramma meenemen (Thema A: bestuurlijke vernieuwing en opgave 22: aanpak versterken lokale economie).
- Onderzoeken of de samenwerking met Albert Heijn en Rabobank naar het niveau van semi-partnership gebracht kan worden.
- Met nog twee bedrijven/ondernemers een samenwerking opstarten op het niveau van minimaal een semi-partnership.

4.4. Pijler: Sociale marketing

Door gebruik te maken van de technieken van sociale marketing sluit JOGG zoveel mogelijk aan bij de belevingswereld van verschillende doelgroepen. Zo leren we hun taal te spreken en begrijpen we wat hen drijft. Met deze inzichten willen we gedrag duurzaam veranderen.

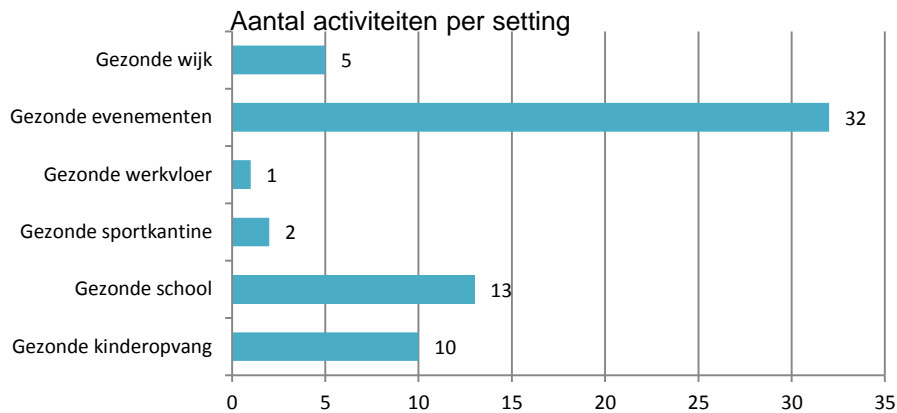
Aanpak per setting

Met de JOGG-aanpak richten wij ons op specifieke settings in de omgeving van het kind (Figuur 1). Elke setting vraagt om een aanpak op maat, welke zoveel mogelijk aansluit bij de doelgroep. Hieronder staat per setting beschreven welke aanpak/methode wij in Weststellingwerf inzetten.

- School en kinderopvang: Gezonde School Fryslân & Gezonde Kinderopvang
- Buurt: Gezonde Wijkaanpak
- Sport en Vrije Tijd: Team:fit, Gezondere Sportkantine & Gezonde Evenementen
- Werk: Gezonde Werkvloer

Uitvoering

Afgelopen JOGG-periode hebben scholen, kinderopvangorganisaties en evenementencommissies veel gezonde activiteiten uitgevoerd, zoals blijkt uit Figuur 4. Er zijn minder activiteiten uitgevoerd die gericht waren op gezondere sportkantine en werkvloeren. Deelname en bereik van alle aanpakken leest u in hoofdstuk 5.

Figuur 4 Aantal activiteiten per setting

Aanbeveling

- Verduidelijken van de pijler 'Sociale marketing': In de praktijk is gebleken dat de term Sociale marketing erg ongrijpbaar is voor partijen die actief betrokken zijn bij JOGG-Weststellingwerf.
- Uitvoering van activiteiten gericht op gezondere sportkantines.

4.5. Pijler: Verbinden preventie en zorg

Door het verbinden van preventie en zorg creëren we een krachtige samenwerking waardoor professionals elkaar beter weten te vinden. Kinderen met (risico op) overgewicht worden vroeg gesignaleerd en het meest efficiënt geholpen.

Aanbod in kaart

In Weststellingwerf begonnen we in 2014 met het verbinden van preventie en zorg. Na een brede bijeenkomst zijn er twee werkgroepen gevormd (werkgroep preventie en werkgroep zorg). Deze twee werkgroepen brachten het lokale aanbod in kaart op drie niveaus van preventie (universeel, selectief en geïndiceerd). Vervolgens werden hiaten en knelpunten in het aanbod zichtbaar. Het aanbod hebben we uitgebreid met de gecombineerde leefstijl interventie Cool 2B fit (geïndiceerde preventie). Daarnaast hebben we aanbod voor de settings kinderopvang, sportkantines, evenementen en werkvloeren toegevoegd (universele en selectieve preventie).

Stroomschema

Daarnaast ontwikkelde de werkgroep zorg een stroomschema als hulpmiddel voor vroeg signalering, verwijzing en behandeling van kinderen met overgewicht of obesitas. In de praktijk lijkt het stroomschema niet altijd voor iedereen bruikbaar. Het stroomschema is een mooie basis voor een ketenaanpak overgewicht bij kinderen in Weststellingwerf.

Aanbevelingen

- Volgen van de landelijke ontwikkelingen rondom 'centrale zorgverlener' en 'basismodel ketenaanpak overgewicht en obesitas'.
- Met het versterken van het netwerk van preventie en zorg hebben we afgelopen jaren in Weststellingwerf een mooie basis gelegd voor een ketenaanpak overgewicht bij kinderen. Een vervolgstap kan zijn om te onderzoeken of er slimme verbindingen gemaakt kunnen worden rondom ketensamenwerkingen binnen het Sociaal Domein (opgave 17 en 20 van het collegeprogramma).

4.6. Pijler: Monitoring en Evaluatie

Deze pijler houdt in dat we de lokale JOGG-aanpak monitoren en evalueren op zowel proces en effect.

Monitoring- en evaluatieplan

We hebben een nulmeting uitgevoerd op het effect (gedrag en overgewicht). Aan de hand van de nulmeting en het JOGG-model hebben we een monitoring- en evaluatieplan geschreven met lokale doelstellingen. Dit monitoring- en evaluatieplan is door JOGG-NL opgenomen als best practice en wordt gebruikt in trainingen van JOGG.

Daarnaast monitorden en evalueerden we de voortgang op de randvoorwaarden (lokale organisatie vijf pijlers, en communicatie. Hiervoor gebruikten we instrumenten zoals beschreven in hoofdstuk 3.

Aanbevelingen

- Beoogde resultaten toevoegen aan de middellange en lange termijn doelstellingen uit het JOGG monitoring- en evaluatieplan.
- Eet- en beweeggedrag van de leeftijdsgroepen 0 tot 4 jaar en 12 tot 18 jaar meenemen in monitoring en evaluatie.
- Tweede tussenevaluatie van de JOGG-aanpak (2019-2021) uitvoeren in 2021.

4.7. Communicatie

Communicatiestrategie

In samenwerking met afdeling communicatie is een communicatiestrategie opgesteld. Doel van deze strategie is het communiceren van een eenduidige boodschap. We maken onderscheid tussen interne (raad, college en ambtenaren) en externe (professionals, ouders en kinderen) communicatie.

Afgelopen periode hebben we voornamelijk via de volgende kanalen gecommuniceerd:

1. De Stellingwerf en Westwijzer
2. JOGG Facebookpagina
3. Digitale JOGG-nieuwsbrief
4. Website gemeente Weststellingwerf

In hoofdstuk 5 leest u meer over het bereik via deze kanalen.

Themacampagnes

We zetten met JOGG-Weststellingwerf niet eenmalig, maar langdurig in op meerdere themacampagne in meerdere settingen. Afgelopen periode hebben we de volgende campagnes ingezet:

- DrinkWater! (vanaf 2016)
- Gratis Bewegen. Gewoon doen! (vanaf 2017/2018)

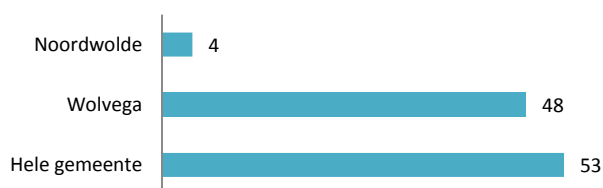
Aanbeveling

- Starten met de campagne Groente...zet je tanden erin!

5. Output: deelname en bereik

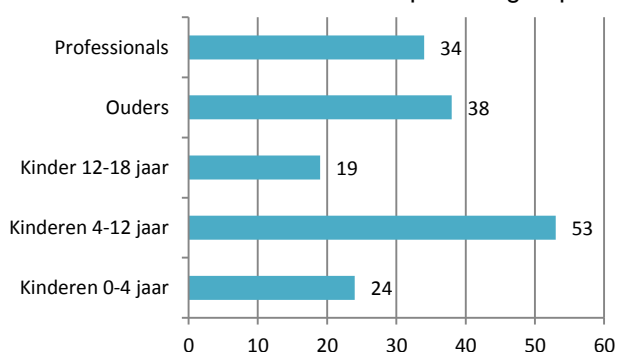
De afgelopen drie jaar zijn er veel verschillende activiteiten in het kader van JOGG uitgevoerd (Figuur 6). Denk hierbij aan activiteiten gericht op professionals, maar ook activiteiten gericht op kinderen en hun ouders. Veel activiteiten waren gericht op kinderen van 4 tot 12 jaar (Figuur 7). De meeste activiteiten richtten zich op kinderen in de hele gemeente (Figuur 5). Daarnaast richtten 48 activiteiten zich specifiek op Wolvega en vier op Noordwolde.

Aantal activiteiten per gebied

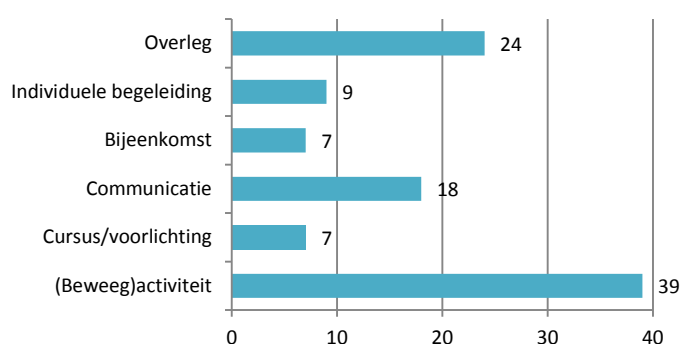
Figuur 5 Aantal activiteiten per gebied uit JOGG-activiteiten monitor (2015-2018)

Aantal activiteiten per doelgroep

Figuur 7 Activiteiten per doelgroep uit JOGG-activiteitenmonitor (2015-2018)

Soort activiteit

Figuur 6 Soort activiteit uit JOGG-activiteiten monitor (2015-2018)

Op basis van bovenstaande figuren is het daadwerkelijke bereik van de JOGG-aanpak niet direct af te leiden. Daarom maken we het bereik zichtbaar op basis van deelname aan de verschillende aanpakken die we vanuit JOGG-Weststellingwerf inzetten. Deelname staat hieronder per setting beschreven.

5.1. Deelname per setting

School en kinderopvang

- Gezonde School: 16 scholen uit Weststellingwerf nemen deel Dit is een deelname van 66%. In 2015 was dit 50%. In bijlage 4 leest u welke scholen in Weststellingwerf deelnemen.
- Gezonde Kinderopvang: vier kinderopvangorganisaties voeren activiteiten rondom één of meerdere JOGG-thema's uit. In bijlage 4 leest u welke organisaties dit zijn.

Gezonde School thema's:	
- Voeding	11 scholen
- Sport en Beweging	8 scholen
- Welbevinden	7 scholen
- Roken & Alcohol	3 scholen
- Relaties en Seksualiteit	1 school

Er zijn scholen die met meerdere thema's aan de slag zijn geweest.

Sport en vrije tijd

- Team:fit: één sportvereniging (SCO Oldeholtpade) werkt met ondersteuning van JOGG aan een gezondere kantine. Er zijn in totaal 15 sportverenigingen met kantine in Weststellingwerf.
- Vier voetbalverenigingen namen deel aan de Teambox, een box met fruit. Hiermee ontvingen in totaal 20 jeugdteams een half seizoen lang fruit van JOGG-NL.
- Gezonde Evenementen: Bij meer dan 32 activiteiten en evenementen in de afgelopen drie jaar was aandacht voor de gezonde keuze voor kinderen (er werd bijvoorbeeld water of fruit aangeboden). Enkele voorbeelden: Pieter Stuyvesant Kuintocht 2017, Buitenspeeldag, avondvierdaagse 2016, Rondje Lindewijk, Unicef sponsorloop, schoolkorfbaltoernooi, speelweek Wolvega, Vlechtdagen Noordwolde, Modderdag Wolvega 2018.

De buurt (pilot in de Meulepolle in Wolvega)

- Buurtbewoners organiseerden in 2017 en 2018 een buitenspeeldag voor kinderen in de Meulepolle met ondersteuning van Timpaan Welzijn.
- Het speelveld aan de Graanstraat is, met inbreng van inwoners, opnieuw ingericht.
- Samen met inwoners werken we aan verkeersveiligheid rondom de speelveldjes.
- De gezonde keus (water/fruit) was altijd aanwezig tijdens activiteiten voor kinderen.

Werk

Gezonde Werkvloer: 20 organisaties uit Weststellingwerf namen deel aan het inspiratie ontbijt 'de Gezonde Werkvloer'. Georganiseerd door JOGG-NL en de gemeente Weststellingwerf.

Zorg (thuis)

Cool 2B fit: in januari 2018 startte er een groep van acht kinderen en ouders met de gecombineerde leefstijlinterventie Cool 2B fit. In 2019 gaat een tweede groep van start (bij voldoende aanmeldingen).

Media en communicatie

Uit vragenlijsten komt naar voren dat alle respondenten de JOGG-aanpak waarderen als positief of zelfs heel positief. Met regelmaat wordt de JOGG-aanpak genoemd in berichten in de Stellingwerf. Helaas zien we ook dat deze berichtgeving nog niet altijd eenduidig is. Met de Facebook pagina hebben we een redelijk aantal volgers opgebouwd. Het berichtbereik kan echter wel wat groter.

Kanaal	Resultaat/bereik
Stellingwerf en Westwijzer	- 42 berichten waarin Jongeren Op Gezond Gewicht of JOGG is genoemd. - Twee thema Westwijzers + maandelijks tip in Westwijzer.
Facebook JOGG-Weststellingwerf	- 287 volgers (dit zijn voornamelijk vrouwen tussen 25 - 54 jaar). - Gemiddeld 139 weergaven per bericht.
Digitale nieuwsbrief	- 10 edities verstuurd naar gemiddeld 122 mensen. - Gemiddeld opent 40% de nieuwsbrief.
JOGG pagina op gemeente website	- Het aantal unieke bezoekers per half jaar voor de webpagina weststellingwerf.nl/jogg varieert tussen de 15 en de 45.
Themacampagnes	
DrinkWater	- 6 basisscholen zijn overgestapt op DrinkWater. Dit houdt in dat zij water drinken makkelijk maken en dat er water drinkmomenten zijn. - 1090 kinderen ontvingen een DrinkWater bidon van JOGG.
Gratis Bewegen	- 10 basisscholen en 2 kinderopvangorganisaties ontvingen de Gratis Bewegen toolkit met campagnematerialen. Er heeft nog geen evaluatie van deze campagne plaatsgevonden.

Conclusie en aanbevelingen

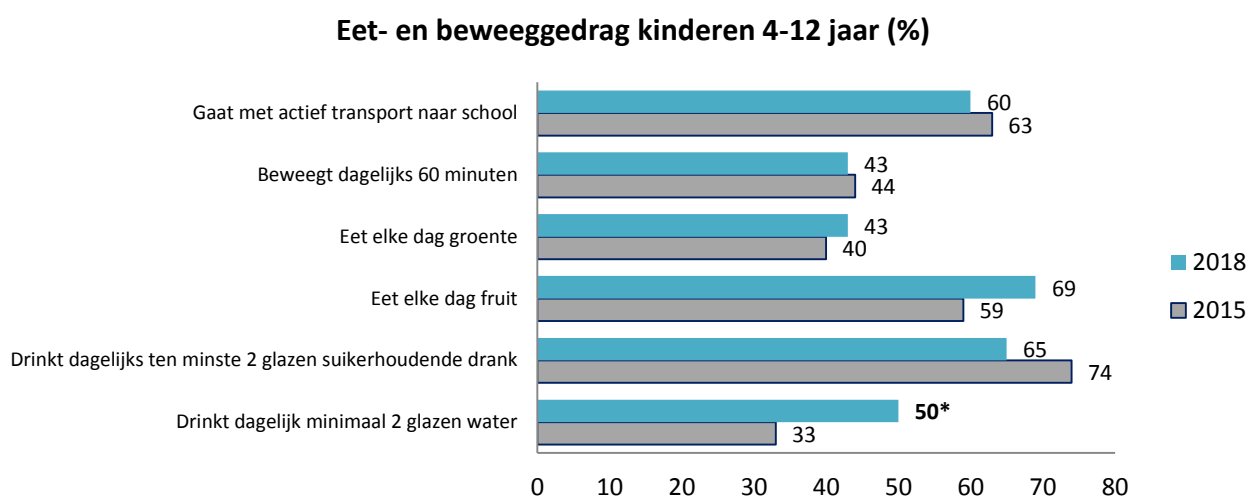
We zijn tevreden over het bereik en deelname aan Gezonde School/Kinderopvang en Gezonde Evenementen. Het Buurtsportwerk en GGD Fryslân zijn belangrijke partners gebleken in het ondersteunen en enthousiasmeren van scholen, kinderopvang en evenementenorganisaties. Daarentegen blijft deelname en bereik van sportkantines en bedrijven achter. Een verklaring hiervoor is dat we minder activiteiten hebben uitgevoerd in deze settings. Omdat veel kinderen lid zijn van een sportvereniging bevelen we aan om in de volgende JOGG-periode extra te investeren in deze setting. Daarnaast zijn er een aantal verbeterpunten op het gebied van communicatie. Om bereik van de facebookpagina te verhogen is de inzet van een communicatiemedewerker nodig. Ook hebben we expertise nodig voor het schrijven van teksten en persberichten. Hiermee zorgen we voor een meer eenduidige communicatie.

6. Outcome: effecten

De gemeente Weststellingwerf startte in 2015 met de JOGG-aanpak. Uit evaluatiegesprekken komt naar voren dat er een stijgende aandacht is voor gezonde voeding en voldoende bewegen. Dit is terug te zien in het aantal scholen, kinderopvangorganisaties en evenementen dat met één of meerdere JOGG thema's aan de slag zijn gegaan zoals u in het vorige hoofdstuk las. In dit hoofdstuk leest u de resultaten op eet- en/of beweeggedrag van kinderen.

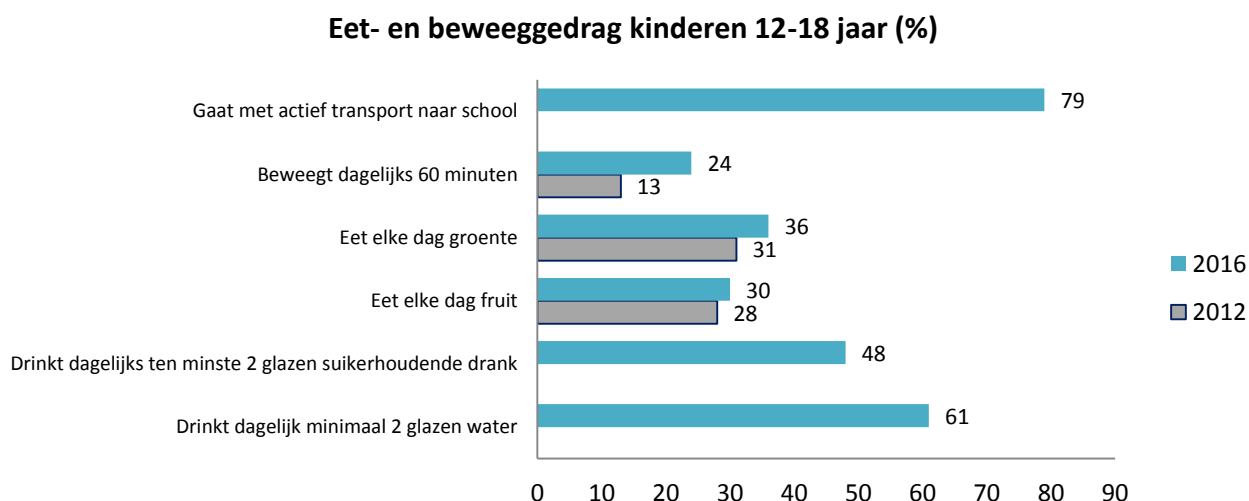
6.1. Verandering in eet- of beweeggedrag

Omdat JOGG-Weststellingwerf de afgelopen drie jaar de focus had op kinderen van 0 tot 12 jaar verwachten we bij deze doelgroep als eerst veranderingen in eet- of beweeggedrag te kunnen meten. Veranderingen in eet- of beweeggedrag van kinderen 4-12 jaar in Weststellingwerf staan weergegeven in Figuur 8.

Figuur 8: Eet- en beweeggedrag kinderen 4-12 jaar (GGD Kindmonitor 2015 en 2018)

In 2015 dronk 33% van de kinderen in Weststellingwerf minimaal 2 glazen water per dag (Figuur 8). In 2018 is dit significant gestegen naar 50%. Voor de andere indicatoren zijn geen significante verschillen gevonden.

Figuur 9: Eet- en beweeggedrag kinderen 12-18 jaar (GGD GO Jeugd 2012 en 2016)

In Figuur 9 ziet u het eet- en beweeggedrag van kinderen 12-18 jaar in Weststellingwerf in 2012 en 2016. De indicatoren 'water drinken', 'suikerhoudende drank' en 'actief transport' zijn in 2016 voor het eerst gemeten onder deze doelgroep. De volgende monitor vindt plaats in het voorjaar van 2019.

6.2. Veranderingen overgewicht

In Tabel 4 leest u de resultaten van de metingen uit het preventief gezondheidsonderzoek van de jeugdgezondheidszorg. De metingen van 2018 zijn nog niet afgerond en daarom niet weergegeven in deze tabel. U ziet dat het percentage overgewicht voor kinderen in groep 2 en klas 1 vmbo in 2017 lager ligt in vergelijking met 2015. Voor kinderen van 3,9 jaar en groep 7 liggen de percentages in 2017 hoger dan in 2015.

Het is nog te vroeg om op basis van deze cijfers conclusies te trekken. De wetenschap leert ons dat veranderingen in overgewicht niet van de een op de andere dag tot stand komt. Er is veel inspanning nodig en veel partijen moeten gedurende lange tijd op thema's inzetten. Op dit moment zijn er 16 JOGG-gemeenten die een daling van overgewicht bij een deel van de kinderen laten zien. De meeste van deze gemeenten zijn in 2014 begonnen met de JOGG-aanpak.

Tabel 4 Resultaten metingen overgewicht

Leeftijd	Percentage overgewicht 2015	Percentage overgewicht 2017
3,9 jaar	5%	7%
Groep 2	10%	6%
Groep 7	15%	16%
Klas 1 vmbo	17%	10%

6.3. Conclusie

Het is belangrijk te begrijpen dat de JOGG-aanpak geen magische pil is. De aanpak vraagt om intensieve inzet en adaptatie op lokale omstandigheden. Het is mooi om te zien dat we na veel inzet op het thema water drinken al een significant verschil ten opzichte van 2015 kunnen meten. Om significante effecten op de andere gedragsindicatoren en overgewicht te meten, is meer tijd en inzet nodig. In het volgende hoofdstuk leest u hoe we een vervolg geven aan de JOGG-aanpak en waar we de aanpak de komende jaren kunnen verbeteren.

7. Vervolg en aanbevelingen voor 2019-2021

7.1. Lokale organisatie, vijf pijlers en communicatie

Scores uit de JOGG-voortgangsmonitor laten zien dat we op alle randvoorwaarden stappen hebben gezet. De minste stappen zijn gemaakt op sociale marketing en publiek-private samenwerking. We moeten hier de volgende JOGG-periode verdere stappen in zetten. Hieronder leest u per randvoorwaarde de aanbevelingen voor de volgende JOGG-periode.

7.1.1 Lokale organisatie

We gaan verder met de huidige organisatiestructuur. Op dit moment nemen in de uitvoering van JOGG-Weststellingwerf geen partijen deel die de doelgroep kinderen 12 tot 18 jaar bereiken. Indien we met JOGG-Weststellingwerf op deze doelgroep willen inzetten is het noodzakelijk dat partijen mankracht/expertise voor deze doelgroep beschikbaar stellen.

7.1.2 Politiek-bestuurlijk draagvlak

De JOGG-aanpak is geborgd in het collegeprogramma 2018-2022 en in het lokaal gezondheidsbeleid 2018-2021. Komende periode is het belangrijk dat we (nieuwe) raadsleden goed op de hoogte houden van de voortgang van de JOGG-aanpak.

7.1.3 Publiek-private samenwerking

Publiek-private samenwerking (PPS) is geen doel op zich maar een middel om de leefomgeving duurzaam aan te passen. Met hulp van private partijen kunnen we sneller een maatschappelijke impact maken dan als we het zonder hen zouden doen. JOGG-NL adviseert om lokale doelstellingen per omgeving (thuis, school, sport enz.) als uitgangspunt te nemen en vanuit hier te kijken welke bedrijven een bijdrage kunnen leveren. Daarnaast gaan we de huidige visie op PPS herzien met de nieuwe ontwikkelingen uit het collegeprogramma. We kunnen ervoor kiezen om de visie breder in te steken dan alleen thema's gerelateerd aan JOGG. Denk hierbij aan bijvoorbeeld participatie of duurzaamheid. De gemeentelijke bedrijvencoördinator kan hier een belangrijke rol in spelen.

7.1.4 Sociale marketing

Sinds zomer 2018 is de naam van deze pijler veranderd in Gedeeld Eigenaarschap. Door in contact te komen en samen op te trekken met de mensen op wie de lokale JOGG-aanpak zich richt wordt toegewerkt naar gedeeld eigenaarschap. Dit draagt bij aan duurzame gedragsverandering bij kinderen en hun ouders. In het nieuwe plan van aanpak van JOGG-Weststellingwerf hanteren we de nieuwe uitgangspunten van Gedeeld Eigenaarschap en zullen we de pijler concreter maken.

7.1.5 Verbinding preventie en zorg

Ook deze pijler heeft JOGG-NL verder ontwikkeld. We volgen deze landelijke ontwikkelingen en nemen dit mee in het nieuwe plan van aanpak voor JOGG-Weststellingwerf. Daarnaast zijn er ook lokale ontwikkelingen rondom het versterken van ketensamenwerking jeugd (collegeprogramma opgave 17). Indien gemeenten willen inzetten op een ketenaanpak adviseert JOGG-NL om een inhoudelijk begeleider/kwartiermaker in te zetten voor minimaal 12 uur in de week. Deze persoon is verantwoordelijk voor het realiseren van de ketenaanpak (overgewicht).

7.1.6 Monitoring en evaluatie

De volgende periode blijft er aandacht voor monitoren en evalueren. Het monitoring- en evaluatieplan zullen we een update geven. Zo zullen we beoogde resultaten toevoegen en gaan we cijfers voor de doelgroepen 0 tot 4 jaar en 12 tot 18 jaar monitoren. In 2021 zullen we een tweede tussenevaluatie uitvoeren.

7.1.7 Communicatie

Om een eenduidige communicatie rondom JOGG-Weststellingwerf te realiseren is het nodig om een communicatiemedewerker in te zetten. Deze medewerker is verantwoordelijk voor het schrijven van teksten, artikelen en communicatie via sociale media.

7.2. Gezonde omgeving

Zoals u in hoofdstuk 5 las hebben we veel bereikt in de omgeving 'school en kinderopvang'. Ook in de omgeving 'sport en vrije tijd' hebben we stappen gezet als het gaat om gezondere keuzes bij evenementen. Daarentegen is er nog veel winst te halen bij sportverenigingen. Aanbevelingen per omgeving leest u hieronder.

7.2.1. School en kinderopvang Het bereik van Gezonde School Fryslân is goed. We zien ook een toename in het aantal scholen dat kiest voor de thema's Voeding of Sport & Bewegen. Er zijn zeven basisscholen die nog niet actief meedoen aan Gezonde School. Komende periode willen we ook deze scholen enthousiasmeren om met één of meerdere thema's van Gezonde School aan de slag te gaan. Naast actieve deelname van veel scholen zijn de afgelopen jaren ook vier kinderopvangorganisaties aangesloten bij JOGG. Het blijven ondersteunen van (nieuwe) gezonde basisscholen en kinderopvangorganisaties door een adviseur Gezonde School blijft aanbevolen.

7.2.2. De buurt

De aanpak 'Gezonde Wijk' is onderdeel van de lokale uitvoering van het stimuleringsprogramma Gezond in de Stad (GIDS). Dit programma van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport loopt van 2014 tot en met 2021. Het programma richt zich specifiek op het bereiken van inwoners met een lage sociaal economische status. In Weststellingwerf zijn wij in 2016 een pilot gestart in de Meulepolle in Wolvega. Evaluatie van deze pilot vond begin 2018 plaats en leest u in het evaluatierapport 'TUSSENEVALUATIE GEZONDE WIJK 2015-2017 EN VERVOLGSTAPPEN 2018-2021'.

7.2.3. Sport en vrije tijd

Uit landelijk onderzoek (JOGG-NL, 2016) blijkt dat er veel weerstand heerst onder sportverenigingen voor 'gezonde kantine'. Bij een gezonde sportkantine krijgen de meeste verenigingen associaties met 'worteltjes'. Om hier de volgende periode stappen in te zetten wordt aanbevolen om als gemeente aan de slag te gaan met het weghalen van deze weerstand. Dit kan door onder andere het goede voorbeeld te geven. Sportaccommodaties De Steense en De Dobbe, maar ook de jongerencentra de MIX en To-B gaan komend jaar met ondersteuning van Team:fit werken aan een gezondere kantine/kiosk.

Afgelopen drie jaar stapten steeds meer organisaties over op het aanbieden van water en/of fruit tijdens activiteiten en evenementen. Ook komende periode blijven we evenementenorganisaties ondersteunen en maken we de gezonde keuze makkelijk.

Naast sportverenigingen en evenementencommissies kunnen we ook gebruik maken van andere vindplekken om de doelgroep echt te bereiken. Denk hierbij een kerken, bibliotheek of vrijwilligersorganisaties.

7.2.4. Werk

Naast een inspiratieontbijt biedt JOGG-NL een digitaal platform voor bedrijven. Het platform biedt voorbeelden en inspiratie om te werken aan vitale werknemers. Op dit moment hebben wij geen inzicht in hoeveel organisaties in Weststellingwerf werken aan een gezonde werkvloer. De gemeente werkt in de eigen organisatie aan vitale medewerkers via het HRM beleidsplan Vitale Gemeente. Ook in het collegeprogramma is de ambitie voor vitale medewerkers opgenomen (opgave 4).

7.2.5. Media

Er worden regelmatig artikelen door betrokken partijen geplaatst in de lokale krant waarin JOGG wordt genoemd. Om geen verkeerde verwachtingen rondom de JOGG-aanpak krijgen is het belangrijk dat de communicatie nog eenduidiger wordt. Het wordt aanbevolen om hier in te investeren door een communicatiemedewerker in te zetten. Deze medewerker richt zich op het schrijven van teksten en plaatsen van artikelen in lokale media.

7.3. Focus: doelgroep en thema

7.3.1. Doelgroep

Afgelopen periode lag de focus op kinderen van 0 tot 12 jaar en hun ouders. Het is verstandig om ook de komende jaren de focus op deze doelgroep te houden. Dit betekent niet dat we geen activiteiten gericht op kinderen 12 tot 18 jaar kunnen uitvoeren. Ook voor deze doelgroep zijn activiteiten mogelijk, maar we moeten wel keuzes maken voor specifieke thema's. In de volgende paragraaf leest u aanbevelingen voor de thema's van JOGG. Naast een focus op leeftijd is het belangrijk om rekening te houden het bereiken van inwoners met een lage sociaaleconomische status. In bijlage 5 leest u in een interview met de JOGG-regisseur van Weststellingwerf hoe we dit tot nu toe hebben gedaan. Ook in het nieuwe plan van aanpak houden wij rekening met het bereiken van inwoners met een lage sociaal economische status.

7.3.2. Thema

Drinkwater!

De themacampagne DrinkWater! richt zich op kinderen tot 12 jaar en hun ouders. Voor de doelgroep kinderen 12 tot 18 jaar ontwikkelde JOGG-NL in 2017 de #7dagenwaterchallenge. Deze challenge kunnen middelbare scholen inzetten. Ook komende JOGG-periode blijven we vanuit JOGG-Weststellingwerf organisaties ondersteunen om water drinken makkelijk en leuk te maken.

Gratis Bewegen. Gewoon doen!

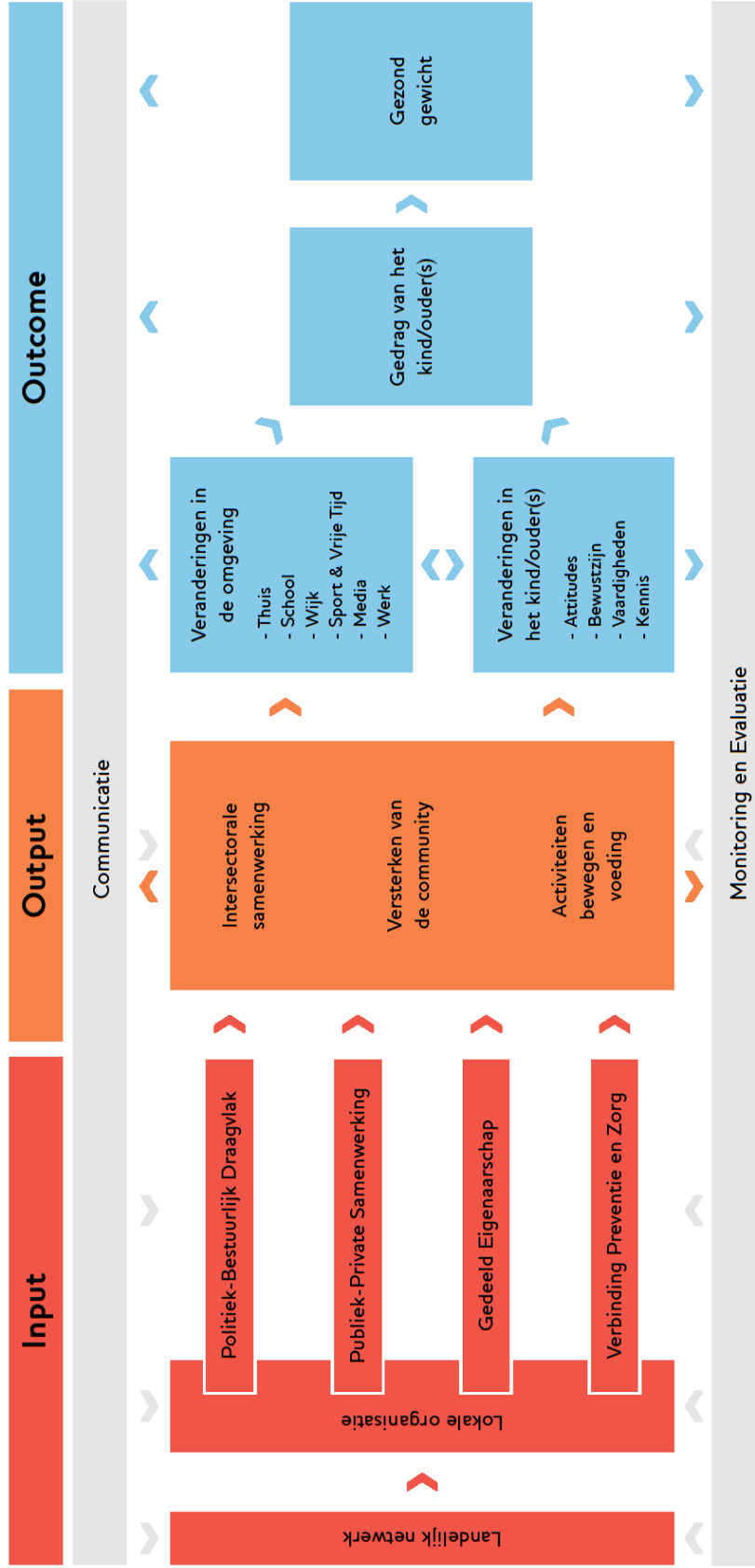
Uit evaluatiegesprekken komt naar voren dat deze campagne focus mist. Daarnaast kan de boodschap 'Gratis Bewegen' inwoners laten denken dat kinderen gratis kunnen sporten of bewegen bij een vereniging. Uit evaluatiegesprekken met het Buurtsportwerk komt naar voren dat de campagne wellicht te breed is ingezet. Het advies is om de campagne gericht in te zetten, bijvoorbeeld door te focussen op fietsen naar school of buitenspelen. Verder geven leden van de werkgroep preventie om in de toekomst ook te richten op de doelgroep kinderen 12 tot 18 jaar. Een voorwaarde is dat er een heldere ambitie wordt geformuleerd en dat partijen in de uitvoering voldoende mankracht en expertise beschikbaar stellen om activiteiten uit te voeren.

Groente...Zet je tanden erin!

Zoals uit de meting van 2018 blijkt, eet 43% van de kinderen elke dag groente. De volgende periode gaan we starten met deze campagne. De themacampagne is geschikt voor kinderen tot 12 jaar en hun ouders.

Bijlage 1. Theoretische achtergrond: het JOGG-model

JOGG-model

Bron: Gebaseerd op EPODE-model (Marjole van Koppen, 2012), Environmental Research Framework for Weight Gain Prevention (Kremers, de Bruijn et al., 2006), Referentiekader (Saen en de Haes, 2005).

Om de JOGG-aanpak goed te begrijpen is het belangrijk om bekend te raken met het JOGG-model. Het JOGG-model is gebaseerd op de ervaringen van de EPODE-steden in Frankrijk, op het Environmental Research Framework for Weight Gain Prevention (Kremers, de Bruijn et al., 2006) en is geïnspireerd op het Referentiekader van Saen en de Haes (2005). Het laat schematisch zien welke logische stappen er worden gezet om uiteindelijk de uitkomst – meer kinderen op gezond gewicht – te bereiken. Het JOGG-model wordt van links naar rechts gelezen en bestaat uit drie onderdelen (input, output en outcome).

Input

Het onderdeel input is datgene wat wordt geïnvesteerd in het programma. Het bestaat uit alles wat nodig is in de lokale organisatiestructuur en op de vijf JOGG-pijlers om opzet en uitvoering van de JOGG-aanpak lokaal mogelijk te maken.

Output

Output betreft datgene dat bereikt is met de uitgevoerde activiteiten gericht op specifieke doelgroepen.

Outcome

De outcome is het uiteindelijke effect op leefstijlgedrag en gewicht van kinderen.

Bijlage 2. Wegwijs in de JOGG-aanpak

Onze jeugd groeit op in een zogenaamde obesogene samenleving; een omgeving die uitnodigt tot veel eten en weinig bewegen. Als kinderen opgroeien in een gezonde omgeving en met een gezonde leefstijl, wordt dit hun hele leven de normaalste zaak van de wereld. Met de JOGG-aanpak geven we de omgeving van jongeren opnieuw vorm!

Wat is de JOGG-aanpak?

De JOGG-aanpak is een lokale, integrale en duurzame aanpak gericht op jongeren van 0 tot 19 jaar en hun omgeving (ouders, school, fysieke omgeving etc.). Met de JOGG-aanpak zetten lokale samenwerkingen tussen private en publieke partijen zich in voor een gezonder gewicht onder jongeren. Beetje bij beetje wordt de omgeving veranderd: de gezonde keus wordt weer normaal.

- **Lokaal**
De JOGG-aanpak gaat uit van lokale kracht, dicht bij mensen. JOGG-gemeenten richten zich primair op wijken waar de problemen het grootst zijn. De JOGG-regisseur fungeert als een spin in het web in de JOGG-wijk en verbindt alle partijen die de omgeving van kinderen en jongeren beïnvloeden.
- **Integraal**
Binnen een JOGG-gemeente wordt de verbinding gelegd tussen alle lokale partijen uit onderwijs, zorg, bedrijfsleven, sport, woningbouw, welzijn en media. Samen maken zij gezond leven gemakkelijk en aantrekkelijk voor kinderen, jongeren en hun ouders en bundelen zij hun krachten om activiteiten voor langere tijd uit te voeren.
- **Duurzaam**
Zowel landelijk als lokaal werken publiek-private partijen samen, zij vormen de omgeving waarin jongeren opgroeien. Initiatieven worden daardoor breed uitgevoerd, zijn zowel aantrekkelijk als nuttig en worden voor langere tijd voortgezet. Er wordt toegewerkt naar blijvend effect door in te zetten op omgevingsveranderingen en organisatorische veranderingen en niet alleen op individuele gedragsverandering.

Waar komt de JOGG-aanpak vandaan?

De JOGG-aanpak is gebaseerd op het succesvolle Franse EPODE (Ensemble Prévenons l'Obésité Des Enfants, of "Samen overgewicht bij kinderen aanpakken"). Sinds 2010 werkt Stichting Jongeren Op Gezond Gewicht aan een aanpak die in Nederland nog beter zou werken.

Het fundament onder de JOGG-aanpak bestaat uit vijf pijlers: politiek bestuurlijk draagvlak, publiek--private samenwerking, sociale marketing, wetenschappelijke begeleiding en evaluatie en het verbinden van preventie en zorg. De eerste vier pijlers komen overeen met EPODE. De vijfde pijler 'verbinding tussen preventie en zorg' is in Nederland hieraan toegevoegd.

Wat zijn de pijlers van de JOGG-aanpak?

1. Politiek-bestuurlijk draagvlak

Gezond gewicht, als onderdeel van een gezonde leefstijl, heeft een belangrijke plaats in het collegeprogramma. Burgemeester en wethouders zijn enthousiast, bekend met en betrokken bij de JOGG-beweging. Beleid zorgt voor een vruchtbare bodem voor lokale initiatieven.

2. Publiek-private samenwerking (pps)

Lokale bedrijven worden nauw betrokken bij de JOGG-aanpak. Ze denken mee in het projectteam, leveren communicatiekracht en dragen actief en/of financieel bij aan activiteiten.

3. Sociale marketing (Gedeeld eigenaarschap)

Binnen Sociale Marketing leer je door onderzoek je doelgroep echt kennen. Je leert hun taal spreken en begrijpt wat hun drijft. Dat geeft inzicht in hoe je hun gedrag duurzaam kunt veranderen. Het gaat hierbij om het gebruik van commerciële marketingtechnieken om sociaal gewenst gedrag te bewerkstelligen.

4. Monitoring en evaluatie

Informatie en gegevens op proces en effectniveau worden over de JOGG-aanpak verzameld met als doel om de behaalde resultaten te laten zien, interpreteren en in te zetten voor het verbeteren van de lokale JOGG-aanpak.

5. Verbinding preventie en zorg

In een JOGG-gemeente signaleren (zorg)professionals overgewicht in een vroeg stadium. De zorg is goed op elkaar afgestemd en jongeren die zorg nodig hebben, komen direct op de juiste plek terecht. Zo krijgen jongeren met overgewicht of obesitas zorg dicht bij huis en een behandeling die niet zwaarder is dan strikt noodzakelijk.

Bijlage 3. Organisatiestructuur

Stuurgroep JOGG

Frequentie: 2x per jaar

Taken: De stuurgroep wordt geleid door de wethouder volksgezondheid. De stuurgroep stuurt op hoofdlijnen van de JOGG-aanpak en beslist over het plan van aanpak en de voorstellen uit de werkgroepen. De leden van de stuurgroep denken strategisch mee, zorgen voor borging en draagvlak van de aanpak binnen de eigen organisatie en enthousiasmeren andere partijen om zich bij JOGG aan te sluiten.

Samenstelling: Wethouder volksgezondheid (voorzitter)
Beleidsmedewerker gezondheid (ambtelijke ondersteuning)
Regiomanager GGD Fryslân
Vertegenwoordiger bestuur Comprix, Tjongerwerven en Bisschop Möller Stichting
Vertegenwoordiger bestuur Doomijn en Kinderkei
Manager Timpaan Welzijn
Vertegenwoordiger huisartsenvereniging Langs de Linde
Vertegenwoordiger bestuur Linde College en Terra Wolvega

Werkgroep Zorg

Frequentie: 2x per jaar

Taken: De werkgroep zorg houdt zich bezig met het optimaliseren van de keten rondom de aanpak van kinderen met overgewicht/obesitas. De werkgroep brengt de keten in beeld en zorgt dat er heldere afspraken zijn tussen de verschillende professionals. Het doel is een sluitende ketenaanpak waarin een kind met overgewicht/obesitas wordt gesignaleerd en doorverwezen naar geschikte zorg.

Samenstelling: JOGG-regisseur
Coördinator Cool 2B fit
Vlechtwerker jeugd
Kwaliteitsmanager huisartsenvereniging Langs de Linde
Verpleegkundige jeugdgezondheidszorg

Werkgroep Preventie

Frequentie: 4-6x per jaar

Taken: Deze werkgroep houdt zich bezig met de inventarisatie van de huidige activiteiten voor de doelgroep, de versterking van deze activiteiten en de inzet en uitvoering van nieuwe activiteiten. In de werkgroep participeren inhoudskundigen en partijen die betrokken zijn bij de uitvoering van de voorgestelde activiteiten.

Samenstelling: JOGG-regisseur
Beleidsmedewerker gezondheid
Coördinator Buurtsportwerk Weststellingwerf
Gezondheidsbevorderaar GGD Fryslân
Intern begeleider (SBO de Triade)
Leerkracht basisonderwijs (De Adelaar, Mgr. Scholtensschool, St. Franciscusschool)
Directeur basisschool (OBS dorpschool de Blesse)
Beleidsmedewerker Kinderkei
Pedagogisch medewerker Doomijn

Bijlage 4. Deelname Gezonde School en Kinderopvang

Overzicht scholen/kinderopvang die werken aan een gezonde school

School	Plaats	Thema's Gezonde School
Primair onderwijs		
1. OBS Triangel	Steggerda	Sport & Bewegen Voeding (V*)
2. SBO De Triade	Wolvega	Voeding Welbevinden
3. Mgr. Scholtensschool	Wolvega	Voeding (V)
4. Tuindorpschool	Wolvega	Voeding (V) Sport & Bewegen
5. St. Franciscusschool	Wolvega	Voeding (V) Sport & Bewegen (V)
6. CBS De Adelaar	Wolvega	Voeding (V) Welbevinden (V) Relaties en Seksualiteit
7. OBS De Heidepolle	Wolvega	Voeding Sport & Bewegen
8. CBS De Wegwijzer	Wolvega	Voeding Sport & Bewegen
9. OBS Dorpsschool De Blesse	De Blesse	Welbevinden Voeding
10. OBS Zuid	Wolvega	Voeding (V) Sport & Bewegen
11. OBS De Striepe	Oldeholtpade	Sport & Bewegen Welbevinden (V)
12. Vensterschool	Noordwolde	Welbevinden Roken & Alcohol Voeding
13. OBS De Lantscheene	Oldelamer	Welbevinden
14. OBS De Lamer	Oldetrijne	Welbevinden
Voortgezet onderwijs		
15. Terra Wolvega	Wolvega	Rookvrije school Theater Smoor incl. ouderbijeenkomst VNN Sport & Bewegen
16. Lindecollege	Wolvega	Rookvrije school Theater Smoor incl. ouderbijeenkomst VNN
Kinderopvang		
1. Doomijn	Wolvega (Futura)	Voeding Sport & Bewegen
2. Kinderkei	Wolvega	Voeding Sport & Bewegen
3. Thuishuis De Speelhoek	Munnekeburen	Voeding
4. Tiskidz	Wolvega e.o.	Water drinken

*V=vignet behaald

Bijlage 5. Samenwerking met buurtbewoners

Over de samenwerking in Weststellingwerf

In de gemeente Weststellingwerf heeft de JOGG-regisseur een bijzondere samenwerking opgezet met inwoners, in het bijzonder met inwoners met een lage sociaaleconomische status.

De JOGG-regisseur is ook coördinator van de GIDS-aanpak en beide aanpakken zijn gecombineerd. De gemeente was met de opstart van GIDS al bezig met gezondheid via het Actieplan Gezond Gewicht, het uitvoeringsplan van het lokale gezondheidsbeleid. Met name werd ingezet op de Gezonde Schoolaanpak. Nu GIDS en JOGG gecombineerd zijn ingezet, wordt niet alleen met scholen maar integraal gewerkt aan een gezond gewicht.

Omdat overgewicht meer voorkomt onder kinderen met een lage SES, wilde de JOGG-regisseur hier speciaal op inzetten. Zij heeft hiervoor de sociaaleconomische statusscores van het CBS bekeken. De GIDS-gelden zijn gebaseerd op een top 300 van postcodes met de laagste statusscores. Binnen de gemeente Weststellingwerf bleek dit te gaan om de wijken Wolvega en Noordwolde. In Noordwolde liep al een ander traject van de gemeente om de sociaaleconomische status te verhogen, onder andere via arbeidsparticipatie en verbeteren van de fysieke omgeving. Daarom is voor de gecombineerde JOGG/GIDS-aanpak in eerste instantie gekozen voor Wolvega.

De gemeente wilde graag de inwoners in de hoofdrol zetten. Als je inwoners wil activeren is het belangrijk om aan te sluiten bij wat zij willen. Er is vaak een kloof tussen wat de gemeente en professionals denken dat er moet gebeuren, en wat de inwoners zelf vinden. De gemeente richtte hiertoe eerst een integrale werkgroep op met gemeenteambtenaren. Hierin waren onder andere ruimtelijke ordening, sociaal domein en het gebiedsteam (het sociale wijkteam) vertegenwoordigd. Zo werd gezorgd voor een goede verbinding tussen de beleidsterreinen. De vraag was nu: hoe gaan we ophalen bij inwoners wat zij willen en belangrijk vinden? Bij het organiseren van een bijeenkomst is het risico dat alleen de energieke, gezonde mensen komen die al veel aan hun gezondheid en voor hun buurt doen. Hoe bereik je nou juist ook de andere bewoners?

De stappen van de JOGG-regisseur

De werkgroep is in de wijk gaan rondlopen om te kijken hoe de wijk eruit ziet, hoe alles erbij ligt en welke mensen er wonen. Dus vooral voor de eigen beeldvorming. Het leuke was echter dat veel mensen naar hen toekwamen om een praatje te maken. Mensen wilden graag hun verhaal kwijt.

Zo ontstond het idee om ervaringen op te halen door aanwezig te zijn in de wijk. Ze hebben op een zaterdagochtend een partytent neergezet op een speelveldje. Met koffie en thee, open voor iedereen. Van tevoren hebben ze uitnodigingen rondgebracht, huis aan huis. De taal was vrij eenvoudig. En voor mensen die moeite hebben met lezen en schrijven hebben ze ook, wanneer ze mensen tegenkwamen, een mondelinge toelichting gegeven. De vraag was breed, gericht op wat men van de buurt vond of wat zij wilden veranderen. Dus nog niet met de focus op leefstijl. In de partytent waren de opbouwwerker, de GGD, gebiedsteammedewerkers en buurtsportwerk aanwezig.

De JOGG-regisseur wist van tevoren niet wat ze kon verwachten, maar ze hoopte dat de mensen nieuwsgierig zouden worden en een kijkje kwamen nemen. Dit gebeurde: er kwamen 50-70 mensen op af. Sommigen kwamen alleen, anderen met hun partner of hun gezin. De doelgroep was heel divers, van ouders met kinderen tot senioren. Dit was ook een mooie gelegenheid voor buurtsportwerk om meer bekendheid te krijgen. Terwijl hun ouders in gesprek waren, deden zij spelletjes met de kinderen.

Ze boden verschillende werkvormen, zodat iedereen mee kon doen op een manier die bij hem of haar paste. Via flipverborden en post-its werden wensen, ideeën en behoeftes opgehaald. Ook lag er een enquête met vragen over de buurt. Daarnaast was er ruimte voor een mondeling gesprek, wat belangrijk is als mensen niet kunnen lezen en schrijven. De JOGG-regisseur merkte hoe belangrijk dit was. Een man uit de buurt had een mooi idee. Toen ze hem vroeg om dit op te schrijven, reageerde

hij terughoudend en vroeg of zij dit voor hem wilde doen. Het is belangrijk hier oog voor te hebben, zodat iedereen mee kan doen. Ook bij het gesprek werd hier rekening mee gehouden. Opbouwwerkers en gebiedsteammedewerkers voerden deze gesprekken. Zij hebben veel ervaring en zijn getraind om op passende en eenvoudige manier te communiceren.

In de partytent hebben ze gelijk geïnventariseerd wie mee wil denken over het vervolg. Ongeveer 20 mensen gaven aan dit te willen. Zodoende is een bijeenkomst georganiseerd waar uiteindelijk 10-12 bewoners aanwezig waren waarvan zeker een aantal ouders met een lage SES.

De inwoners kozen de volgende 3 speerpunten: 1. verkeersveilige buurt voor veilig buiten spelen, 2. opknappen van speelveldjes en 3. meer activiteiten in en met de buurt organiseren.

Dus zonder vooraf te sturen op het onderwerp gezondheid, kwamen hier uiteindelijk toch speerpunten uit rond een gezonde leefstijl voor kinderen. Vanaf dit jaar is de Weststellingwerf ook begonnen met de Gratis Bewegen campagne, dit sloot daar toevallig mooi bij aan.

Om deze wensen te realiseren, is een werkgroep gestart van vier bewoners samen met opbouwwerk. De eerste activiteit werd een buitenspeeldag met allerlei activiteiten in de buurt. De inwoners uit de werkgroep wilden in eerste instantie een limonadefontein en een poffertjeskraam. Toch lukte het de opbouwwerkers en buurtsportcoach om dit om te buigen naar het neerzetten van een drinkwaterkraan en het maken van groente- en fruitspiesjes. De inwoners zagen de voordelen in: water is gratis en het maken van spiesjes is een leuke en gemakkelijk voor te bereiden activiteit waar kinderen aan mee kunnen doen.

Hoewel via deze aanpak veel gezinnen met een lage sociaaleconomische status zijn bereikt, kwamen relatief weinig migranten in de partytent langs. Het is dus niet gelukt om ook hun stem mee te nemen. De JOGG-regisseur weet niet zeker waar dit aan ligt, maar mogelijk is de vraag of je wil meedenken met je buurt vrij abstract. De vragen rond de buitenspeeldag waren concreter, bijvoorbeeld: wil je helpen met koffie en thee schenken? Op de buitenspeeldag waren gelukkig alsnog veel migrantengezinnen aanwezig, waar de JOGG-regisseur heel blij mee was.

Tips en leerpunten voor nieuwe JOGG-regisseurs

Kies, zeker bij de lage SES-groepen, voor een combinatie van methodes om in gesprek te gaan. Bied zowel mondeling als schriftelijk mogelijkheden. Vooral met mondeling bereik je de meeste mensen. Laat inwoners meebeslissen, ook bijvoorbeeld over de vormgeving van de uitnodiging. De inwoners in Weststellingwerf wilden deze bijvoorbeeld niet op een dun A4'tje maar op een dikker karton met veel kleuren, zodat het zou opvallen.

Volgens de JOGG-regisseur is het belangrijk om in gesprek te gaan: *“De inwoners kennen hun buurt het beste, ze weten het beste wat werkt. Door enquêtes kom je niet achter die informatie, alleen door in gesprek te gaan.”* (Nika Schnek)